سازمان توسعه تجارت ایران
رایزن بازرگانی جمهوری اسلامی ایران در تاجیکستان

بسمه تعالی

گزارش تحلیلی

صنعت نساجی تاجیکستان؛

وضعیت موجود، سیاست‌های توسعه و

فرصت‌های همکاری با جمهوری اسلامی ایران

(تهیه شده جهت بهره برداری هیات اعزامی ج.ا.ایران به دومین همایش نساجی تاجیکستان یک مهر 1405)

محمد علی امیرفخریان

رایزن بازرگانی ج.ا.ایران در تاجیکستان

تاریخ: ۷ شهریور ماه ۱۴۰۵

شماره گزارش: ۱۴۰۵-۴۲

دومین همایش بین المللی نساجی تاجیکستان

یک مهر ۱۴۰۵

همایش بین‌المللی نساجی تاجیکستان 2026 در تاریخ یک مهر سال جاری در شهر دوشنبه برگزار خواهد شد.

این رویداد با همکاری وزارت صنعت و فناوری‌های نوین تاجیکستان و با حمایت دولت این کشور و همچنین با مشارکت فدراسیون بین‌المللی تولیدکنندگان نساجی ITMF برگزار می‌شود.

این همایش به‌عنوان بستری برای:

- بررسی روند توسعه صنعت نساجی
- جذب سرمایه‌گذاری خارجی
- تبادل تجربیات بین‌المللی
- معرفی ظرفیت‌های نساجی تاجیکستان

شناخته می‌شود.

🌍 **ثبت‌نام و اطلاعات مربوط به مشارکت هیأت‌ها و شرکت‌کنندگان از طریق وب‌سایت رسمی همایش (لینک زیر) انجام می‌گیرد.**

https://www.textileforum.tj/register.html

عضویت در کانال رایزن بازرگانی ایران در تاجیکستان از طریق لینک‌های زیر 👇👇👇👇

ble.ir/join/9CyRqk5zrW

https://t.me/Iran_Tajikistan_B_consultan

خلاصه مدیریتی

صنعت نساجی تاجیکستان یکی از صنایع اولویت‌دار دولت این کشور برای تحقق اهداف صنعتی‌سازی، افزایش صادرات غیرمعدنی و ایجاد اشتغال محسوب می‌شود. برخورداری از ظرفیت تولید پنبه، دسترسی به برق ارزان حاصل از نیروگاه‌های برق‌آبی و سیاست‌های حمایتی دولت برای توسعه زنجیره ارزش، زمینه مناسبی را برای رشد این صنعت فراهم کرده است. با این حال، بخش مهمی از پنبه تولیدی کشور همچنان به صورت الیاف خام صادر می‌شود و توسعه صنایع پایین‌دستی، از جمله نخ‌ریسی، بافندگی، رنگرزی و تولید پوشاک، همچنان نیازمند سرمایه‌گذاری، فناوری و مشارکت شرکت‌های خارجی است.

دولت تاجیکستان با اجرای **راهبرد توسعه صنعت نساجی تا سال ۲۰۴۰** درصدد است سهم فرآوری داخلی پنبه را افزایش داده، وابستگی به صادرات مواد خام را کاهش دهد و این کشور را به یکی از مراکز تولید منسوجات در آسیای مرکزی تبدیل کند. برگزاری دومین همایش بین‌المللی نساجی تاجیکستان در سپتامبر ۲۰۲۶ نیز در همین چارچوب و با هدف معرفی فرصت‌های سرمایه‌گذاری، انتقال فناوری و توسعه همکاری‌های بین‌المللی برنامه‌ریزی شده است.

برای ایران، نزدیکی جغرافیایی، اشتراکات فرهنگی و روابط رو به گسترش اقتصادی با تاجیکستان، فرصت مناسبی برای حضور در پروژه‌های مشترک صنعتی، صادرات ماشین‌آلات و مواد اولیه و سرمایه‌گذاری در صنایع پایین‌دستی نساجی فراهم کرده است.

۱. جایگاه صنعت نساجی در اقتصاد تاجیکستان

اقتصاد تاجیکستان طی سال‌های اخیر با وجود محدودیت‌های ساختاری، روندی رو به رشد را تجربه کرده است. دولت این کشور توسعه صنایع فرآوری، به‌ویژه صنایع وابسته به کشاورزی، را به‌عنوان یکی از محورهای اصلی برنامه صنعتی‌سازی خود تعریف کرده است. در این میان، صنعت نساجی به دلیل ارتباط مستقیم با تولید پنبه، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. پنبه علاوه بر تأمین مواد اولیه صنایع داخلی، یکی از اقلام مهم صادراتی تاجیکستان محسوب می‌شود و نقش قابل توجهی در اشتغال مناطق روستایی، به‌ویژه در استان ختلان و بخش‌هایی از استان سغد، ایفا می‌کند.

با وجود ظرفیت بالای تولید پنبه، طی دهه‌های گذشته بخش عمده‌ای از این محصول به صورت خام صادر شده و سهم صنایع فرآوری داخلی از ارزش افزوده محدود بوده است. از این رو، دولت سیاست جایگزینی صادرات پنبه خام با صادرات نخ، پارچه و پوشاک را در دستور کار قرار داده است.

۲. وضعیت تولید پنبه در تاجیکستان

پنبه مهم‌ترین ماده اولیه صنعت نساجی تاجیکستان است و این کشور از تولیدکنندگان شناخته‌شده پنبه در آسیای مرکزی به شمار می‌رود.

ویژگی‌های اصلی بخش پنبه عبارت‌اند از:

- تمرکز تولید در استان ختلان، که بزرگ‌ترین منطقه پنبه‌کاری کشور است.
- تولید پنبه با کیفیت مناسب برای صنایع نخ‌ریسی.
- فعالیت ده‌ها واحد پنبه‌پاک‌کنی در مناطق تولیدکننده.
- وجود ظرفیت قابل توجه برای افزایش بهره‌وری از طریق مکانیزاسیون و اصلاح بذر.

در سال‌های اخیر، دولت تاجیکستان برنامه‌هایی را برای افزایش بهره‌وری مزارع، کاهش مصرف آب، توسعه آبیاری نوین و ارتقای کیفیت الیاف پنبه اجرا کرده است.

۳. زنجیره ارزش صنعت نساجی

زنجیره ارزش نساجی در تاجیکستان از مراحل: کشت پنبه، برداشت و پنبه‌پاک‌کنی، تولید الیاف، نخ‌ریسی، بافندگی، رنگرزی و تکمیل، تولید پوشاک و صادرات تشکیل شده است. اگرچه در حلقه نخست زنجیره، یعنی تولید پنبه، ظرفیت مناسبی وجود دارد، اما حلقه‌های میانی و پایانی همچنان نیازمند سرمایه‌گذاری و فناوری هستند.

بر اساس برنامه دولت، هدف آن است که طی سال‌های آینده سهم بیشتری از پنبه تولیدی در داخل کشور به نخ، پارچه و پوشاک تبدیل شود و ارزش افزوده در داخل اقتصاد تاجیکستان ایجاد گردد.

۴. صنایع پایین‌دستی نساجی

طی سال‌های اخیر، دولت تاجیکستان با مشارکت سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی اقدام به توسعه واحدهای صنعتی در حوزه‌های: کارخانه‌های نخ‌ریسی، واحدهای بافندگی، صنایع رنگرزی و تکمیل، تولید پوشاک، منسوجات خانگی، فرآوری الیاف پنبه کرده است.

هرچند ظرفیت این واحدها در حال افزایش است، اما هنوز بخش قابل توجهی از نیاز کشور به فناوری، ماشین‌آلات مدرن و نیروی انسانی متخصص پابرجاست. این موضوع فرصت مناسبی برای حضور شرکت‌های ایرانی در زمینه تأمین تجهیزات، انتقال دانش فنی و اجرای پروژه‌های مشترک ایجاد می‌کند.

۵. سیاست‌های دولت تاجیکستان در توسعه صنعت نساجی

توسعه صنعت نساجی یکی از محورهای اصلی برنامه صنعتی‌سازی دولت تاجیکستان است. مهم‌ترین سیاست‌های اعلام‌شده عبارت‌اند از:

- کاهش صادرات پنبه خام و افزایش فرآوری داخلی.
- ایجاد خوشه‌های صنعتی نساجی در مناطق تولیدکننده پنبه.
- ارائه مشوق‌های مالیاتی برای سرمایه‌گذاران.
- توسعه مناطق آزاد اقتصادی با زیرساخت‌های صنعتی.
- جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی.
- ارتقای فناوری و نوسازی خطوط تولید.
- افزایش صادرات محصولات دارای ارزش افزوده.

یکی از مهم‌ترین مزیت‌های رقابتی تاجیکستان، دسترسی به برق ارزان تولیدشده از نیروگاه‌های برق‌آبی است که می‌تواند هزینه تولید در صنایع انرژی‌بر مانند نساجی را کاهش دهد.

۶. همایش بین‌المللی نساجی تاجیکستان ۲۰۲۶

در راستای معرفی ظرفیت‌های این صنعت، دومین همایش بین‌المللی نساجی تاجیکستان در تاریخ **۲۳ سپتامبر ۲۰۲۶** در شهر دوشنبه برگزار خواهد شد. این رویداد با همکاری **وزارت صنعت و فناوری‌های نوین تاجیکستان**، حمایت دولت و مشارکت **فدراسیون بین‌المللی تولیدکنندگان نساجی (ITMF)** برگزار می‌شود و اهداف آن عبارت‌اند از:

- معرفی ظرفیت‌های صنعت نساجی تاجیکستان.
- جذب سرمایه‌گذاری خارجی.
- توسعه همکاری میان تولیدکنندگان و سرمایه‌گذاران.
- انتقال فناوری‌های نوین.
- معرفی پروژه‌های اولویت‌دار دولت.

برگزاری این همایش نشان‌دهنده عزم دولت تاجیکستان برای تبدیل صنعت نساجی به یکی از موتورهای رشد اقتصادی کشور و استفاده از ظرفیت مشارکت شرکت‌های خارجی است.

۷. تجارت خارجی پنبه و محصولات نساجی تاجیکستان

پنبه همچنان یکی از اقلام مهم صادرات غیرمعدنی تاجیکستان به شمار می‌رود. اگرچه سیاست رسمی دولت بر افزایش فرآوری داخلی و کاهش خام‌فروشی است، اما صادرات الیاف پنبه همچنان سهم قابل توجهی در تجارت خارجی این کشور دارد. بازارهای اصلی صادرات پنبه و محصولات نساجی تاجیکستان عبارت‌اند از: چین، ترکیه، پاکستان، بنگلادش، روسیه، ازبکستان و برخی کشورهای اروپایی.

چین به دلیل ظرفیت بالای صنعت نساجی خود، یکی از مهم‌ترین مقاصد صادرات پنبه تاجیکستان محسوب می‌شود. همچنین کارخانه‌های ریسندگی ترکیه و پاکستان از خریداران سنتی پنبه این کشور هستند.

در مقابل، صادرات محصولات با ارزش افزوده بالاتر مانند نخ، پارچه و پوشاک هنوز سهم محدودی از صادرات کل را تشکیل می‌دهد. این موضوع یکی از مهم‌ترین نقاط ضعف زنجیره ارزش نساجی تاجیکستان است و دولت تلاش دارد با جذب سرمایه‌گذاری خارجی این وضعیت را اصلاح کند.

لازم بذکر است، در دو سال اخیر، هم‌زمان با گسترش روابط سیاسی و اقتصادی جمهوری اسلامی ایران و جمهوری تاجیکستان، همکاری دو کشور در زنجیره تأمین پنبه نیز رشد قابل توجهی داشته است. بر اساس آخرین روندهای تجاری، **ایران به بزرگ‌ترین بازار صادرات پنبه تاجیکستان تبدیل شده است**؛ تحولی که نشان‌دهنده تغییر جهت بخشی از صادرات پنبه این کشور از بازارهای سنتی به سمت بازار ایران است.

این تحول نتیجه مجموعه‌ای از عوامل اقتصادی و سیاسی است که مهم‌ترین آنها عبارت‌اند از:

- **اراده مشترک رهبران دو کشور** برای ارتقای سطح روابط اقتصادی و افزایش حجم تجارت دوجانبه.

- **تسهیل مبادلات تجاری** از طریق همکاری نزدیک دستگاه‌های اجرایی و گمرکی.
- **اعطای امتیازات و مشوق‌های ویژه** برای توسعه تجارت و سرمایه‌گذاری مشترک.
- **نیاز صنعت نساجی ایران** به تأمین پایدار پنبه باکیفیت و تنوع‌بخشی به منابع واردات.
- **مزیت جغرافیایی و کاهش هزینه‌های مبادله** در مقایسه با برخی بازارهای رقیب.

افزایش صادرات پنبه به ایران، علاوه بر تقویت روابط تجاری، زمینه را برای **عبور از تجارت مواد خام به سمت همکاری‌های صنعتی** فراهم کرده است. در این چارچوب، توسعه سرمایه‌گذاری مشترک در واحدهای پنبه‌پاک‌کنی، نخ‌ریسی، بافندگی و تولید پوشاک می‌تواند گام بعدی در تعمیق همکاری‌های اقتصادی دو کشور باشد.

۸. روابط تجاری ایران و تاجیکستان در حوزه نساجی

روابط اقتصادی ایران و تاجیکستان در سال‌های اخیر روندی رو به رشد داشته و با توسعه مناسبات سیاسی، زمینه برای همکاری‌های صنعتی نیز تقویت شده است.

در بخش نساجی، مهم‌ترین زمینه‌های همکاری عبارت‌اند از:

الف) صادرات ماشین‌آلات و تجهیزات

ایران در حوزه تولید ماشین‌آلات نساجی، تجهیزات رنگرزی، دیگ‌های بخار، کمپرسورها و تجهیزات جانبی از توانمندی مناسبی برخوردار است. با توجه به برنامه نوسازی صنایع نساجی تاجیکستان، این بخش می‌تواند یکی از محورهای اصلی همکاری باشد.

ب) انتقال دانش فنی

تجربه چند دهه‌ای ایران در ایجاد زنجیره کامل صنعت نساجی، از پنبه تا پوشاک، می‌تواند در قالب آموزش، مشاوره و اجرای پروژه‌های مشترک در اختیار تاجیکستان قرار گیرد.

ج) سرمایه‌گذاری مشترک

با توجه به دسترسی تاجیکستان به پنبه و برق ارزان و تجربه ایران در تولید محصولات نساجی، ایجاد واحدهای مشترک نخ‌ریسی، پارچه‌بافی و پوشاک می‌تواند برای هر دو کشور سودآور باشد.

د) صادرات مواد شیمیایی و رنگ

شرکت‌های ایرانی در تولید رنگ‌های نساجی، مواد کمکی، رزین‌ها و مواد شیمیایی مورد استفاده در صنایع نساجی توانمندی قابل توجهی دارند و می‌توانند بخشی از نیاز صنایع تاجیکستان را تأمین کنند.

۹. فرصت‌های سرمایه‌گذاری برای شرکت‌های ایرانی

بررسی برنامه‌های دولت تاجیکستان نشان می‌دهد که فرصت‌های متعددی برای حضور سرمایه‌گذاران ایرانی وجود دارد که مهم‌ترین آنها عبارت‌اند از:

- احداث کارخانه‌های نخ‌ریسی در مناطق تولید پنبه
- سرمایه‌گذاری در صنایع بافندگی و تولید پارچه
- ایجاد واحدهای رنگرزی و تکمیل
- تولید پوشاک صادرات‌محور
- تولید منسوجات خانگی
- احداث شهرک‌های صنعتی مشترک
- صادرات ماشین‌آلات و قطعات یدکی
- ارائه خدمات فنی و مهندسی

علاوه بر این، تاجیکستان می‌تواند به عنوان پایگاهی برای صادرات محصولات مشترک به بازارهای آسیای مرکزی، افغانستان و کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا مورد استفاده قرار گیرد.

۱۰. چالش‌های توسعه صنعت نساجی

با وجود ظرفیت‌های قابل توجه، صنعت نساجی تاجیکستان با چالش‌هایی نیز روبه‌رو است:

- صادرات بخش عمده پنبه به صورت خام
- کمبود فناوری‌های پیشرفته در برخی حلقه‌های زنجیره تولید
- فرسودگی بخشی از ماشین‌آلات
- محدودیت منابع مالی برای سرمایه‌گذاری
- هزینه‌های حمل‌ونقل ناشی از محصور بودن کشور در خشکی
- وابستگی به واردات برخی مواد اولیه و ماشین‌آلات
- رقابت شدید با تولیدکنندگان بزرگ منطقه‌ای مانند چین، ترکیه و ازبکستان

رفع این چالش‌ها نیازمند سرمایه‌گذاری خارجی، انتقال فناوری، آموزش نیروی انسانی و توسعه زیرساخت‌های لجستیکی است.

۱۱. تحلیل SWOT صنعت نساجی تاجیکستان

نقاط قوت	نقاط ضعف
تولید پنبه با کیفیت مناسب	خام‌فروشی بخش قابل توجهی از پنبه
برق ارزان برق‌آبی	محدودیت فناوری در صنایع پایین‌دستی
حمایت دولت از سرمایه‌گذاری	کمبود سرمایه داخلی
موقعیت مناسب در آسیای مرکزی	محدودیت دسترسی مستقیم به بنادر
فرصت‌ها	**تهدیدها**
جذب سرمایه‌گذاری خارجی	رقابت چین، ترکیه و ازبکستان
توسعه صادرات منطقه‌ای	نوسانات قیمت جهانی پنبه
همکاری با ایران و سایر کشورها	افزایش هزینه‌های حمل‌ونقل
ایجاد خوشه‌های صنعتی	تغییرات اقلیمی و کاهش منابع آب

۱۲. پیشنهادهای اجرایی برای توسعه همکاری ایران و تاجیکستان

با توجه به ظرفیت‌های موجود، پیشنهاد می‌شود:

۱. **تشکیل کارگروه مشترک نساجی** میان وزارتخانه‌های صنعت، اتاق‌های بازرگانی و تشکل‌های تخصصی دو کشور برای شناسایی پروژه‌های اولویت‌دار.

۲. **حضور فعال شرکت‌های ایرانی** در دومین همایش بین‌المللی نساجی تاجیکستان (سپتامبر ۲۰۲۶) با هدف معرفی توانمندی‌ها، مذاکره با شرکای بالقوه و بررسی فرصت‌های سرمایه‌گذاری.

۳. **ایجاد واحدهای مشترک تولیدی** در حوزه نخ‌ریسی، پارچه‌بافی و پوشاک با استفاده از پنبه تاجیکستان و دانش فنی و تجهیزات ایرانی.

۴. **توسعه صادرات تجهیزات و خدمات فنی** شامل ماشین‌آلات، قطعات یدکی، مواد شیمیایی، رنگ و خدمات مهندسی.

۵. **تقویت همکاری‌های آموزشی و پژوهشی** از طریق برگزاری دوره‌های آموزشی، تبادل کارشناسان و همکاری میان دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی.

۶ .**بهبود زیرساخت‌های مالی و لجستیکی** با هدف تسهیل پرداخت‌ها، حمل‌ونقل و کاهش هزینه‌های تجارت.

۱۳. ایران؛ شریک راهبردی جدید صنعت نساجی تاجیکستان

روند تحولات دو سال اخیر نشان می‌دهد که ایران از جایگاه یک خریدار صرف پنبه فراتر رفته و در حال تبدیل شدن به **شریک راهبردی صنعت نساجی تاجیکستان** است. این جایگاه بر سه محور اصلی استوار است:

۱. **تجارت مواد اولیه:** افزایش واردات پنبه تاجیکستان توسط ایران و شکل‌گیری یک بازار پایدار برای تولیدکنندگان تاجیک.
۲. **توسعه صنایع پایین‌دستی:** انتقال دانش فنی، ماشین‌آلات و سرمایه ایرانی برای تکمیل زنجیره ارزش در تاجیکستان.
۳. **دسترسی به بازارهای منطقه‌ای:** استفاده از ظرفیت‌های دو کشور برای تولید مشترک و صادرات محصولات نساجی به بازارهای آسیای مرکزی، اتحادیه اقتصادی اوراسیا، افغانستان و سایر بازارهای هدف.

اگر این روند با سرمایه‌گذاری مشترک و انتقال فناوری همراه شود، روابط ایران و تاجیکستان می‌تواند از سطح تجارت پنبه به سطح شراکت صنعتی در زنجیره ارزش نساجی ارتقا یابد. این موضوع نه‌تنها برای تاجیکستان به معنای افزایش ارزش افزوده و کاهش خام‌فروشی است، بلکه برای ایران نیز امکان دسترسی مطمئن‌تر به مواد اولیه، توسعه صادرات خدمات فنی و مهندسی و حضور مؤثرتر در بازار آسیای مرکزی را فراهم می‌کند.

جمع‌بندی

صنعت نساجی تاجیکستان در آستانه یک دوره جدید از توسعه قرار دارد. سیاست دولت برای افزایش فرآوری داخلی پنبه، توسعه صنایع پایین‌دستی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی، این صنعت را به یکی از بخش‌های راهبردی اقتصاد کشور تبدیل کرده است. برگزاری دومین همایش بین‌المللی نساجی تاجیکستان در سال ۲۰۲۶ نیز بیانگر عزم دولت برای معرفی ظرفیت‌های این صنعت و جلب مشارکت شرکت‌های خارجی است.

برای جمهوری اسلامی ایران، این روند فرصتی مناسب برای گسترش همکاری‌های اقتصادی با تاجیکستان فراهم می‌کند. حضور فعال در پروژه‌های صنعتی، صادرات ماشین‌آلات و فناوری، سرمایه‌گذاری مشترک در واحدهای فرآوری پنبه و تولید محصولات با ارزش افزوده، می‌تواند به تعمیق روابط اقتصادی دو کشور و افزایش سهم ایران در بازار آسیای مرکزی منجر شود.

محمد علی امیرفخریان

رایزن بازرگانی ج.ا.ایران در تاجیکستان

شهریور ۱۴۰۵